
DE ZEEANEMOON, HALIPLANELLA LINEATA (VERRILL), WEER IN NEDERLAND
- Rob Dekker.

Zoals in zoveel gevallen berust de vondst van het onderwerp van dit verhaal op zuiver toeval. Afgelopen jaar was ik op zoek naar Sagartia troglodytes var. ornata, een variëteit van de slibanemoon, die in poeltjes hoog in de getijdezone voorkomt. Op de Hondsbosse Zeewering had ik tevergeefs gezocht, maar op 12 juni 1981 vond ik op Texel op de dijk bij 't Horntje grote aantallen hele kleine zeeanemoontjes hoog in de getijdezone in de spleten tussen de basaltblokken. Bij nadere beschouwing bleek ik met twee vormen te maken te hebben: hele kleine groene anemoontjes en iets grotere groen-bruine met lichte lengtestreepjes. Het bleek al snel, dat de laatste de gezochte slibanemoon was, maar de kleine groene anemoontjes waren duidelijk heel iets anders. Ik heb er enkele levend verzameld en aan C. Swennen laten zien, die meende met Diadumene luciae te doen te hebben. Daarop zijn er een aantal naar Leiden opgestuurd, waar J.C. den Hartog deze determinatie bevestigde.

Diadumene luciae, of, zoals meest recentelijk (Manuel, 1981) vermeld, Haliplanella lineata (Verrill) ziet er ongeveer als volgt uit (fig. 1). In uitstaande toestand bestaat de zuil uit twee duidelijk verschillende delen. De onderzijde (scapus) is het langst en donkergroen van kleur, met meestal oranje lengtestrepen. De bovenzijde (capitulum), van de scapus gescheiden door de altijd aanwezige kraag, is lichtgroen en gaat over in de tentakels. De mondschijf en tentakels zijn licht grijsgroen met verspreid kleine witte vlekjes. Bij wat grotere dieren kan zich op de mondschijf een oranje tekening voordoen. De tentakels zijn langer dan de zuil. De lengte is maximaal 40 mm, maar de dieren blijven meestal veel kleiner. In ingetrokken toestand is alleen de scapus zichtbaar, en het dier ziet er dan uit als een donkergroen bolletje, al of niet met oranje streepjes. Over het voorkomen in Nederland van H. lineata bestaat enige onzekerheid. Van Urk (1956) geeft een overzicht van meldingen uit Nederland uit de literatuur. Hieruit blijkt, dat de soort hier voor het eerst in 1912 is waargenomen (Tesch, 1913), en in 1913 is verzameld door Tesch en Van Oordt, allebei te Nieuwediep (tegenwoordig de haven van Den Helder). Het materiaal van Van Oordt bevindt zich in het Rijksmuseum voor Natuurlijke

Haliplanella lineata.
Gedeeltelijk en geheel
uitstaand.
(Naar Manuel, 1981)

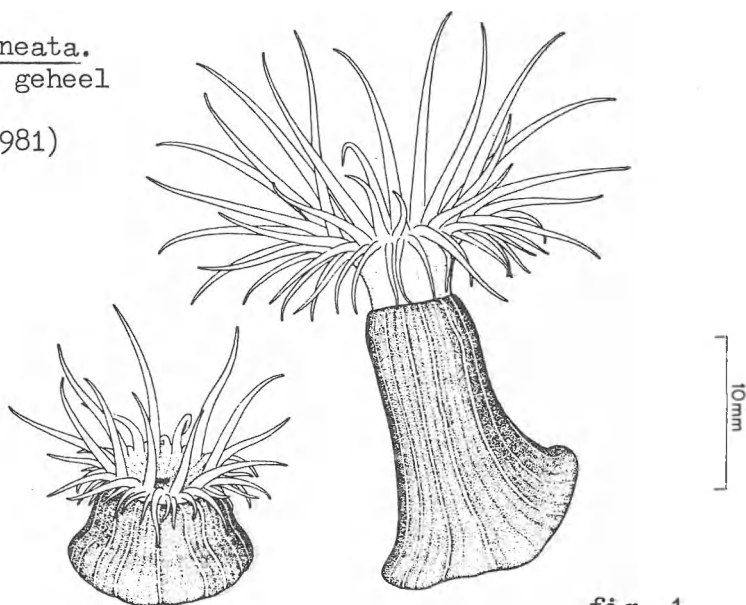


fig. 1

Historie te Leiden. Van waarnemingen na die tijd gedaan (1951: SWG-kamp Schouwen, 1968/1969 Veerse Meer (Braber & Biersteker, 1977)) is geen materiaal bewaard gebleven, zodat hier geen enkele zekerheid over bestaat.

De geografische verspreiding is erg interessant. Stephenson (1935) en Hand (1955) geven hier een aardig overzicht van, en ik geef het hier in beknopte vorm weer.

Haliplanella lineata werd voor het eerst door Verrill beschreven van de haven van Hong Kong en komt van oorsprong voor langs de Oostaziatische kust van de Stille Oceaan. De soort vestigde zich vermoedelijk aan het eind van de 19e eeuw aan de westkust van de Verenigde Staten. In 1882 verschijnt hij, waarschijnlijk als gevolg van frequente handelsscheepvaart, in Connecticut aan de westzijde van de Atlantische Oceaan. In 1896 wordt de soort van de Engelse kust vermeld, in 1912 uit Nederland en in 1920 van de Waddenkust van Nedersachsen (Duitsland) (Pax, 1921). De kleur van H. lineata blijkt nogal variabel, De meest voorkomende vorm is donker-olijfgroen met oranje lengtestrepen over de zuil, maar deze strepen kunnen ook ontbreken.

Opmerkelijk is, dat de dieren, zowel die door Tesch als door Pax beschreven, oranje lengtestrepen vertoonden, terwijl de dieren, die nu op Texel leven, tot de ongestreepte vorm behoren.

DE ZEEANEMOON, HALIPLANELLA LINEATA (VERRILL), WEER IN NEDERLAND
- Rob Dekker.

Zoals in zoveel gevallen berust de vondst van het onderwerp van dit verhaal op zuiver toeval. Afgelopen jaar was ik op zoek naar Sagartia troglodytes var. ornata, een variëteit van de slibanemoon, die in poeltjes hoog in de getijdezône voorkomt. Op de Hondsbosse Zeewering had ik tevergeefs gezocht, maar op 12 juni 1981 vond ik op Texel op de dijk bij 't Horntje grote aantallen hele kleine zeeanemoontjes hoog in de getijdezône in de spleten tussen de basaltblokken. Bij nadere beschouwing bleek ik met twee vormen te maken te hebben: hele kleine groene anemoontjes en iets grotere groen-bruine met lichte lengtestreepjes. Het bleek al snel, dat de laatste de gezochte slibanemoon was, maar de kleine groene anemoontjes waren duidelijk heel iets anders. Ik heb er enkele levend verzameld en aan C. Swennen laten zien, die meende met Diadumene luciae te doen te hebben. Daarop zijn er een aantal naar Leiden opgestuurd, waar J.C. den Hartog deze determinatie bevestigde.

Diadumene luciae, of, zoals meest recentelijk (Manuel, 1981) vermeld, Haliplanella lineata (Verrill) ziet er ongeveer als volgt uit (fig. 1). In uitstaande toestand bestaat de zuil uit twee duidelijk verschillende delen. De onderzijde (scapus) is het langst en donkergroen van kleur, met meestal oranje lengtestrepen. De bovenzijde (capitulum), van de scapus gescheiden door de altijd aanwezige kraag, is lichtgroen en gaat over in de tentakels. De mondschijf en tentakels zijn licht grijsgroen met verspreid kleine witte vlekjes. Bij wat grotere dieren kan zich op de mondschijf een oranje tekening voordoen. De tentakels zijn langer dan de zuil. De lengte is maximaal 40 mm, maar de dieren blijven meestal veel kleiner. In ingetrokken toestand is alleen de scapus zichtbaar, en het dier ziet er dan uit als een donkergroen bolletje, al of niet met oranje streepjes.

Over het voorkomen in Nederland van H. lineata bestaat enige onzekerheid. Van Urk (1956) geeft een overzicht van meldingen uit Nederland uit de literatuur. Hieruit blijkt, dat de soort hier voor het eerst in 1912 is waargenomen (Tesch, 1913), en in 1913 is verzameld door Tesch en Van Oordt, allebei te Nieuwediep (tegenwoordig de haven van Den Helder). Het materiaal van Van Oordt bevindt zich in het Rijksmuseum voor Natuurlijke

te Leiden, Raamsteeg 2.

Als laatste zou ik als Nederlandse naam willen voorstellen:
Groene golfbrekeranemoon.

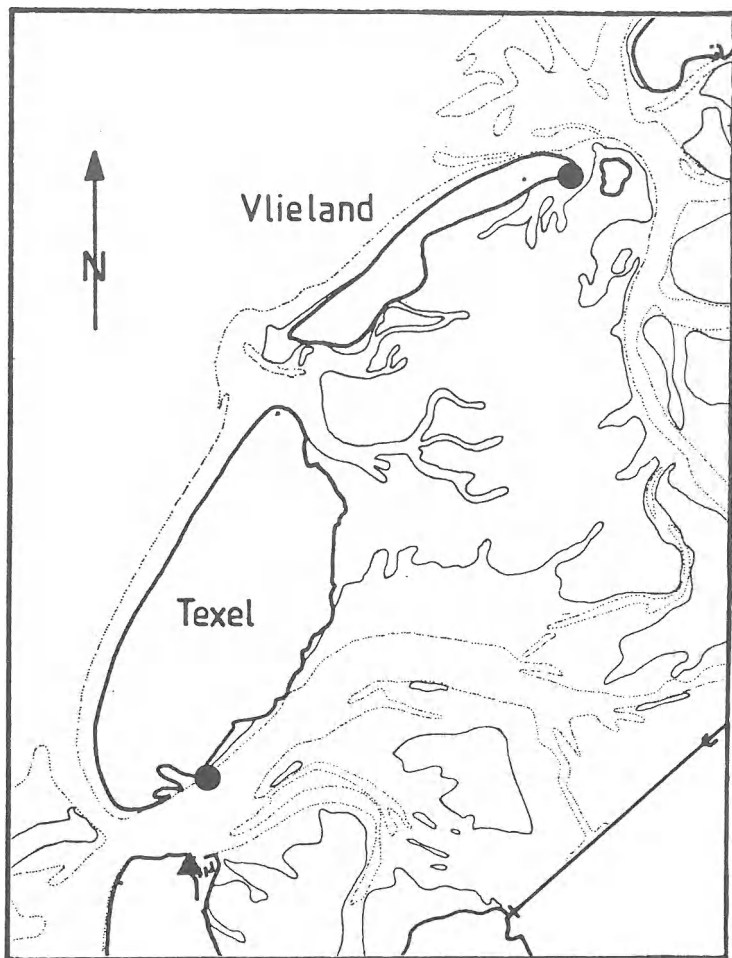
adres van de schrijver:
Schilderend 101
1791 BD Den Burg/Texel

LITERATUUR.

- Braber, L. & C.H. Borghouts, 1977. Distribution and ecology of Anthozoa in the estuarine region of the rivers Rhine, Meuse and Scheldt. *Hydrobiologia* vol. 52 no 1: p 15-21.
- Hand, C., 1955. The sea anemones of Central California, Part 3. The Acontiarian Anemones. *Wasmann J. of Biol.* 13, 2: p. 189-251.
- Manuel, R.L., 1981. British Anthozoa. Synopsis of the British Fauna (New Series) no 18. Academic Press, London.
- Pax, F., 1921. Das Vorkommen von *Sagartia luciae* an der deutschen Küste. *Zool. Anzeiger* 52, 6/7: p 161-166.
- Stephenson, T.A., 1935. The British Sea Anemones, Vol 2. Ray Society, London.
- Tesch, J.J., 1913. In: *Tijdschr. Ned. Dierk. Ver.* 2e serie 13: p VIII.
- Urk, R.M. van, 1956. *Diadumene luciae* (Verrill). *Zeepaard* 16, 2: p 28-29.

NASCHRIFT.

Vlak na het insturen van bovenstaand verhaal trof ik op 15-7-82 op de havenhoofden van de werkhaven van Oost-Vlieland tot mijn verrassing eveneens Haliplanella lineata massaal aan. Opmerkelijk was, dat alle hier aangetroffen individuen behoorden tot de oranje gestreepte vorm. Verder waren de dieren op Vlieland in ingetrokken toestand gemiddeld groter dan de ongestreepte dieren op Texel. Op Texel zijn ze gemiddeld 4-5 mm in doorsnede, terwijl de dieren van Vlieland zo tussen 5 en 10 mm zijn. De plaats van voorkomen in de getijdézône is op het eerste gezicht dezelfde als die op Texel: hoog in het littoraal, in de spleten tussen de basaltblokken. Bijgevoegd kaartje geeft de recente vindplaat-



sen aan (cirkels) en de vindplaats in 1912/1913 (driehoek). C. Swennen meent (pers. meded.), dat het hier om een recente vestiging gaat, daar hij *H. lineata*, ondanks regelmatige bezoeken aan Vlieland, daar nooit gevonden heeft. In ieder geval is deze nieuwe vondst een reden te meer om, zeker in het Waddengebied, attent te zijn op deze soort.

+ + + + +